Г79
3814р

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

Гребенюк Олена Іванівна

УДК 94 (477) 1918.01/1918.04

СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ РАДИ НАРОДНИХ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ
(січень – квітень 1918 р.)

07.00.01 – історія України

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Київ – 2014

11332
НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі історії України Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат історичних наук, доцент
Філоретова Лариса Мартіївна,
Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка,
декан факультету історії та права.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Андрусишин Богдан Іванович,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, проректор з навчально-методичної роботи гуманітарних інститутів;

кандидат історичних наук, доцент
Савченко Григорій Петрович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри новітньої історії України.

Захист відбудеться „19" вересня 2014 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.02 в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий „15" серпня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради Стоян Т. А

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. З часу проголошення незалежності Українська держава вирішує питання створення та забезпечення ефективної діяльності виконавчої влади. Пошук оптимального варіанту її організації вимагає ретроспективного осмислення наявного вітчизняного досвіду, зокрема накопиченого в роки Української революції 1917-1921 рр. Уряди Української Центральної Ради – Генеральний Секретаріат та його правонаступниця Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки (далі – РНМ УНР) намагалися вирішувати важливі питання міжнародного та внутрішнього життя. РНМ змогла узгодити українські інтереси з Четверним союзом, здійснити перші соціально-економічні та культурні перетворення всередині країни, вистояти в період наступу на українську територію більшовицьких військ, а в перші місяці мілітарної присутності розгорнути реалізацію задекларованої політики.

Ця перша історична практика діяльності вищого органу виконавчої влади має бути врахована в сучасних умовах розбудови незалежної України. Практика дослідження зазначених вище подій сприятиме кращому розумінню сутності та змісту функціонування урядової влади у перехідний період, умінню об'єднати соціальний і національний рухи, досягти при цьому компромісу та консенсусу між різними політичними силами і партіями. Головним для будь-якої влади є вміння усувати мирним шляхом помилки, прорахунки, недоліки у реалізації внутрішньополітичних та міжнародних завдань.

Відсутність комплексних історичних наукових праць, присвячених дослідженню драматичної історії Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки, втрати нею Києва у нерівній боротьбі з більшовиками у січні 1918 р., діяльності у складний Волинський період, спроб розбудови державності за німецько-австрійської присутності на українській території, закономірно актуалізує дослідницьку увагу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Дослідження проблем гуманітарних наук» та згідно з науково-дослідною темою «Актуальні проблеми історії України» кафедри історії України Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 4 від 28.11.2013 р.).

Мета дисертації полягає у комплексному дослідженні Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки доби Центральної Ради, особливостей процесу створення, формування та діяльності в період з 18 січня до 29 квітня 1918 р.

Відповідно до мети визначено такі завдання наукового дослідження:

- проаналізувати вивчення проблеми в історіографії та забезпеченість її джерельною базою;

- визначити політико-правові засади формування Ради Народних Міністрів;
- з'ясувати організаційне, кадрове, матеріально-фінансове становище виконавчої влади;
- проаналізувати спроби Ради Народних Міністрів утримати владу у Києві та причини її від'їзду на Волинь;
- розглянути основні напрямки діяльності Ради Народних Міністрів в евакуації;
- розкрити реалізацію Радою Народних Міністрів Декларації від 24 березня 1918 р. та корекцію урядової політики;
- дослідити основні політичні та соціально-економічні причини прорахунків української державної влади.

Об'єктом дослідження є Українська Народна Республіка доби Української Центральної Ради.

Предметом дисертаційного дослідження є внутрішні організаційні трансформації, кадровий склад, характер та результати діяльності Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки в умовах більшовицької окупації та німецько-австрійської присутності.

Хронологічні рамки дослідження (18 січня – 29 квітня 1918 р.) зумовлені часом діяльності РНМ УНР. Нижня межа обрана з огляду на відставку Генерального Секретаріату та початок діяльності РНМ. Верхня межа зумовлена датою падіння Української Центральної Ради та приходом до влади уряду П. Скоропадського.

Територіальні рамки дослідження визначаються межами поширення влади уряду УНР на Волинську, Київську, Катеринославську, Подільську, Полтавську, Харківську, Херсонську, Чернігівську губернії і материкову частину Таврійської губернії, Холмщини та Підляшшя. Саме ці території визначали адміністративно-територіальний устрій УНР у зазначений період.

Методологічна база роботи ґрунтується на основі принципів науковості, історизму та об'єктивності. У ході розв'язання поставлених завдань використано різні наукові методи. Діалектичний метод сприяв вивченню розвитку та функціонування РНМ УНР як складного динамічного процесу, під час якого завдяки виникненню і розв'язанню внутрішніх суперечностей здійснювався перехід від одного якісного стану урядової влади до іншого. Системний метод забезпечив аналіз формування складу уряду та його народних міністерств як єдиної повноважної гілки виконавчої влади; структурно-функціональний метод дозволив здійснити дослідження діяльності РНМ як у цілому, так і за основними напрямками роботи урядових структур; конкретно-історичний метод дозволив розглянути завдання, що стояли перед владою співвідносно до історичних обставин; порівняльно-історичний метод дав змогу розкрити загальні тенденції розвитку РНМ УНР та виявити специфіку її діяльності.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у постановці актуальної теми, яка досі не отримала всебічного висвітлення в сучасній історичній науці. У результаті проведеної роботи сформульовані нові положення та висновки, що містять наукову новизну й виносяться на захист.

Основні з них такі:

Вперше:

- здійснено комплексне, різноаспектне історичне дослідження створення та діяльності Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки у січні – квітні 1918 р.;

- встановлена цілісна картина діяльності українського уряду з 18 січня 1918 р. до захоплення Києва більшовицькими військами;

- висвітлені стан та робота Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки під час перебування в евакуації;

- проаналізована діяльність народних міністерств по реалізації урядової Декларації від 24 березня 1918 р.

Уточнено, що:

- складний процес формування Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки та часті його зміни зумовлювалися гострою політичною боротьбою між політичними партіями за владу; проблемами організаційного, матеріально-фінансового характеру; некомпетентністю кадрів та їх підбором в переважній більшості за політичними поглядами;

- перебуваючи в евакуації, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки робила спроби врегулювати питання щодо знаходження німецько-австрійських військ в Україні та вдосконалити адміністративне управління шляхом утворення нових структур губернської та повітової влади.

Дістали подальшого розвитку:

- узагальнення та систематизація джерельної бази, що розкриває урядову діяльність з 18 січня 1918 р. до падіння Української Центральної Ради;

- дослідження перших успішних результатів діяльності народних міністерств: пошт і телеграфів, шляхів, торгу і промисловості, фінансів, харчування, праці, внутрішніх справ, закордонних справ, земельного та військового міністерств у березні-квітні 1918 р.;

- визначення особливостей реалізації завдань земельного міністерства, а також міністерств торгу і промисловості, харчування за умов німецько-австрійської присутності на українській території;

- вивчення прорахунків Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки в реалізації своєї політики.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що фактичний матеріал і висновки можуть бути використані при підготовці наукових праць з історії України, теорії та історії українського державотворення, навчальних видань, науково-популярної літератури, у практичній викладацькій роботі. Узагальнюючі висновки щодо діяльності Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки можуть бути враховані в сучасній державотворчій практиці.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Положення і висновки наукового дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри історії України Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, у виступах на

міжнародних і всеукраїнських конференціях, а саме: Міжнародній науково-практичній конференції «Аркасівські читання» (Миколаїв, 2012), VI Міжнародній науковій конференції «Історія торгівлі, податків і мита» (Дніпропетровськ, 2012), Всеукраїнській конференції молодих істориків VII «Богданівські читання», присвяченій 417 річниці від дня народження Богдана Хмельницького (Черкаси, 2012), III Міжнародній науково-практичній конференції «Аркасівські читання» (Миколаїв, 2013).

Публікації. Теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені в 10 наукових публікаціях, 5 із яких – у наукових фахових виданнях України, 1 – в іноземному фаховому виданні.

Структура і обсяг роботи. Дисертація побудована за проблемним принципом, що обумовлено специфікою мети та завданнями дослідження. Вона складається зі вступу, 4 розділів (9 підрозділів), висновків, списку використаних джерел та літератури (372 позиції). Загальний обсяг дисертації становить 229 сторінок, із них 190 – основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її зв'язок з науковими планами та програмами, мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача у вивченні проблеми, наведено відомості щодо апробації та публікації результатів дослідження.

У першому розділі **«Історіографія, джерельна база та методологія дослідження»** проаналізовано стан наукової розробки теми, розкрито методологічні основи дослідження.

Історіографічний аналіз теми дисертації здійснено за проблемно-хронологічним принципом. Умовно всі дослідження можна поділити на чотири групи.

До *першої групи* віднесені наукові праці визначних державних діячів та лідерів Української революції доби Української Центральної Ради: М. Грушевського[1], В. Винниченка[2], П. Христюка[3], М. Ковалевського[4], а також: Д. Дорошенка,

---

[1] *Грушевський М.* На порозі нової України: Гадки і мрії / М. Грушевський. – К.: Наукова думка, 1991. – 128 с.; Грушевський М. Новий період історії України / М. Грушевський. – К: Либідь, 1992. – 46 с.; Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть / М. Грушевський. – К.: Т-во «Знання» України ,1991. – 240 с.

[2] *Винниченко В.* Відродження нації (Історія української революції. Марець. 1917 р. – грудень 1919 р.) / В. Винниченко. – К., 1990. – Ч.1. – 348 с.;

[3] *Христюк П.* Українська революція. Розвідки і матеріали. Книга друга. Замітки і матеріали до історії української революції. 1917–1920 рр. / П. Христюк. – Відень, 1921. – 204 с.

[4] *Ковалевський М.* При джерелах боротьби: спомини, враження, рефлексії. / М. Ковалевський. – Інсбрук: Накладом Марії Ковалевської, «Biblos», 1960. – 720 с.

І. Мазепи, М. Галагана, О. Станіміра[5]. Зазначена література є складним джерелом інформації, має фактологічні неточності внаслідок суб'єктивного сприйняття ними подій.

Другу групу складають наукові праці істориків української діаспори, написані у період після Другої світової війни, серед яких відзначимо роботи В. Вериги, Т. Гунчака, І. Лисяк-Рудницького, І. Нагаєвського, П. Мірчука[6]. Зауважимо, що у більшості історичних розвідок представників еміграційної науки не йдеться про ґрунтовний аналіз діяльності РНМ УНР. Основна увага зосереджується на перебігу подій та діяльності Української Центральної Ради і Генерального Секретаріату. Але в їхніх працях міститься фрагментарний інформативний матеріал про становище в Україні навесні 1918 р.

Третя група представлена працями науковців радянського періоду. Падіння Української Центральної Ради зумовило абсолютне домінування в історичній науці погляду на події з більшовицьких теоретичних засад. Про це яскраво свідчить аналіз наукового дослідження П. Калениченка[7]. І надалі радянська історіографія весь період Української революції 1917–1921 рр. виписувала з класового підходу[8].

Четверта група включає сучасні історичні наукові розвідки, як вітчизняні, так і зарубіжні.

Зауважимо, що новітня історіографія відтворює та аналізує основні події доби Української Центральної Ради на основі опрацювання нових архівних матеріалів, що зумовлено відкриттям після проголошення незалежності України спецфондів, введення в науковий обіг великого обсягу джерельної інформації, об'єктивної та аргументованої щодо революційних подій 1917–1921 рр.

---

[5] *Дорошенко Д.* Мої спомини про недавнє минуле (1914 –1920) / Д. Дорошенко. – К.: Темпора, 2007. – 632 с.; Мазепа І.П. Україна в огні й бурі революцій 1917 – 1921: ІІ. Зимовий похід. ІІІ. Польсько-Угорський союз. Кінець збройних змагань УНР / І.П. Мазепа. – Д.: Січ, 2002. – 334 с.; Галаган М. З моїх споминів. ІІІ частина / М. Галаган. – Львів: Видавничий кооператив «Червона калина», 1930. – 174 с.; Станімір О. Моя участь у визвольних змаганнях. 1917–1920 / О. Станімір.– Торонто, 1966. – 192 с.

[6] *Верига В.* Визвольні змагання в Україні. 1914–1923 рр. У 2-х томах. Том І. – Жовква: Видавництво Отців Василіан «Місіонер», 1998. – 524 с.; Гунчак Т. Україна. Перша половина XX століття. Нариси політичної історії / В. Верига. – К.: Либідь, 1993. – 287 с.; Лисяк-Рудницький І. Українська революція з перспективи сорокаліття» // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: в 2-х т. – К.: Основи, 1994. – Т. 2. – С. 35–51; Лисяк-Рудницький І. Четвертий універсал та його ідеологічні попередники // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: в 2-х томах. Т. 2. – К.: Основи, 1994. – С. 1–27.; Мірчук П. Українська державність. 1917 – 1920 / П. Мірчук. – Філадельфія, 1967. – 400 с.; Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. – К.: Український письменник, 1993. – 415 с.

[7] *Калениченко П.М.* Розвиток історичної науки на Україні за роки Радянської влади / П.М. Калениченко. – К.: Наукова думка, 1973. – 254 с.

[8] *Кондуфор Ю.* Пролетариат Харькова в борьбе за победу Октября. / Ю. Кондуфор. В. Астахов. – Харьков, 1957. – 181 с.

Українська революція доби Української Центральної Ради нині активно вивчається. Узагальнюючими комплексними дослідженнями є спільна праця В. Верстюка та В. Солдатенка[9], а також їх індивідуальні наукові розвідки[10]. На документальній основі, з використанням проаналізованих праць учасників та діячів Української революції, вони висвітлюють діяльність Української Центральної Ради, встановлення державної самостійності в Україні, розкривають національно-державотворчі тенденції на українській території, партійно-політичну боротьбу за владу українських соціалістичних партій. Про РНМ здебільшого згадується в контексті запрошення німецько-австрійських військ та реалізації за цих умов земельного закону УНР.

Досліджувана проблематика розглядається І. Лебедєвою, П. Гай-Нижником, О. Кудлай. Зокрема, дослідниця І. Лебедєва розкриває організацію РНМ у січні – квітні 1918 р., формування урядової структури, вирішення урядом питань забезпечення своєї діяльності, досліджує структуру органів вищої та центральної виконавчої влади. Вона виділяє три етапи функціонування урядової влади за часів Української Центральної Ради. Третій етап визначається із періоду створення РНМ. Однак авторкою не висвітлена діяльність органів виконавчої влади під час перебування у другій половині січня 1918 р. в Києві, а також в евакуаційний період[11].

П. Гай-Нижник розглядає формування центральних і місцевих органів виконавчої влади за доби Української Центральної Ради, визначає позитивні аспекти та прорахунки її політики. До дієвих здобутків уряду В. Голубовича ним віднесено впровадження українського діловодства, закладення основ вітчизняної державної організації й формування та становлення інституту державної виконавчої служби в Україні сучасного зразка. Серед основних недоліків діяльності РНМ УНР відмічається: відсутність державного бюджету та фінансового забезпечення уряду, ефективної виконавчої системи на місцях та виконавчої вертикалі[12].

---

[9] *Верстюк В. Ф.* Революції в Україні: політико-державні моделі та реалії (1917–1920) / В. Ф. Верстюк, В. Ф. Солдатенко // Політична історія України XX століття: У 2-х т. – Т.2. – К., 2003. – 488 с.

[10] *Верстюк В.* Революційна влада і суспільство: механізми взаємовпливу та взаємодії // Проблеми вивчення історії Української революції. 1917-1921 рік. / В. Верстюк. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2012. – № 8. – С. 6-43. *Солдатенко В. Ф.* Революційна доба в Україні (1917 – 1920 роки): логіка пізнання. Історичні епізоди. Ключові постаті. / В.Ф. Солдатенко. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 566 с.; його ж: Україна в революційну епоху. Історичні есе-хроніки. В 4-х т. Т. II. Рік 1918. – К.: Світогляд, 2009. – 412 с.

[11] *Лебедєва І.М.* Створення уряду Української Народної Республіки і формування системи виконавчої влади (червень 1917 р. – квітень 1918 р.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / І.М. Лебедєва. – К., 2003. – 22 с.

[12] *Гай-Нижник П.П.* Формування центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні за доби Центральної Ради (1917–1918 рр.) / П.П. Гай-Нижник // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К.: Українське агентство інформації та друку «Рада», 2009. – Вип. XXIV. – С. 229–270.

У науковому дослідженні О. Кудлай розкривається діяльність Народного міністерства внутрішніх справ; допомога, в тому числі фінансова, департаменту місцевого самоврядування; законопроектна робота тощо. У висновку зазначається, що міністерство внутрішніх справ працювало відповідно до проблем, які поставали на порядку денному та потребували вирішення[13].

«Волинський» період діяльності РНМ УНР вивчається О. Дем'янюком[14], розв'язання земельного питання висвітлюється В. Лозовим, І. Хмілем[15]. В. Лободаєвим, Г. Савченком, М. Ткачуком[16] досліджується питання військового будівництва, як найбільш вагомих для долі української революції, невирішення яких призвело до падіння Української Центральної Ради й приходу до влади гетьмана П. Скоропадського. Діяльність РНМ у період німецько-австрійської присутності розкривають історики Н. Кришина, Р. Пиріг[17], а питання прорахунків Української Центральної Ради і РНМ розглядають Б. Андрусишин, В. Горак, Я. Грицак, В. Солдатенко та інші науковці[18].

Із актуальних питань зазначеної теми захищені дисертаційні роботи, серед них відзначимо докторські дослідження В. Капелюшного, який здійснив історіографічний аналіз наукових праць, присвячених розгляду історичних подій

---

[13] *Кудлай О.* Діяльність народного міністерства внутрішніх справ / О. Кудлай // Український історичний журнал. – 2005. – № 2. – С. 90–104.

[14] *Дем'янюк О. Й.* «Волинський» період у діяльності державних інституцій Української Народної республіки / О.Й. Дем'янюк // Історичні студії Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – № 1. – С.62–67.

[15] *Лозовий В.* Сприйняття селянством більшовиків та радянської влади у період Української Центральної Ради (1917–1918 рр.) / В. Лозовий // Мандрівець. – 2011. – № 3. – С. 49–51; Хміль І. В. Аграрна революція в Україні: березень 1917 р. – квітень 1918 р. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2000. – 90 с.

[16] *Лободаєв В. М.,* Діяльність загонів Вільного козацтва (лютий – квітень 1918 року) / В.М. Лободаєв, Г.П. Савченко // Воєнна історія. – 2008. – №1 (37). – С. 48 –58.; Савченко В. А. Двенадцать войн за Украину. – Харьков: Фолио, 2006. – 415 с.; Ткачук П.П. Діяльність Української Народної Республіки зі створення власних збройних сил (грудень – квітень 1918 рр.) / П.П. Ткачук. // Держава та армія. – Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2008. – С. 56–62.

[17] *Кришина Н. В.* Діяльність німецької військової адміністрації в Україні у 1918 році: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Н. В. Кришина – К., 2006. – 25 с.; Пиріг Р. Я. Центральна Рада й німецьке командування в Україні: проблеми взаємовідносин (лютий – квітень 1918 р.) / Р.Я. Пиріг // Український історичний журнал. – 2007. – № 2. – С. 47–63.

[18] *Андрусишин Б.* Юридичні та фактичні підстави незалежності Української держави / Б. Андрусишин // Вісник Академії правових наук України. – 2012. – № 4. – С.114–122; Горак В.С. Літопис української революції. Книга П.С.Христюка «Замітки і матеріали до історії Української революції» і історіографічний аналіз. – К.: Інституту історії України НАН України. 2005. – 103 с.; Грицак Я. Чому зазнала поразки Українська революція? / Грицак Я. Страсті за націоналізмом. Історичні есе. – К., 2004. – С.66–79; Солдатенко В. Ф. Революційна доба в Україні (1917 – 1920 роки): логіка пізнання. Історичні епізоди. Ключові постаті / В.Ф. Солдатенко. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 566 с.

доби національно-визвольних змагань[19] та О. Любовець, яка розглянула політичну спрямованість та діяльність українських партій в тогочасний період.[20] Дотичними до нашої теми є також дисертаційні дослідження Т. Бевз[21], І. Дацківа[22].

Аналіз праць зарубіжних істориків дозволяє зробити висновок щодо їх переважної уваги до питань вторгнення більшовицьких військ на українську територію, боїв за Київ, умов підписання Брестського миру, російсько-українських територіальних відносин та ін. Зокрема, російським істориками В. Пученковим[23], В. Булдаковим[24], Д. Гейденим[25] обґрунтовано встановлюється неможливість утримати Центральній Раді та РНМ Київ за його штурму військами М. Муравйова, жорстокість більшовицьких військ у ліквідації української влади. Дослідниця І. Михутіна високо оцінює дипломатію української делегації в Брест-Литовську, але справедливо відзначає, що саме недієздатність Української Центральної Ради в той період була каталізатором прискореного підписання миру з Четверним союзом[26]. Дискусійною, з нашого погляду, є позиція Л. Мазуна, який висловлює думку, що окремі області, які нині знаходяться у складі України, в 1917 р. де юре і де факто відносились до Росії, тому про українсько-російські відносини того часу мова не може йти[27].

Отже, в науковій літературі – вітчизняній та зарубіжній, висвітлені окремі напрямки функціонування РНМ УНР, але комплексний аналіз процесу її створення та діяльності відсутній.

Джерельну базу роботи становлять архівні матеріали, опубліковані збірники документів та матеріалів, періодичні видання, мемуари.

Основу дисертаційної роботи становлять архівні документи та матеріали 15 фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління

---

[19] *Капелюшний В.* Українська національна державність доби визвольних змагань (1917–1921 рр.): історіографія: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора іст. наук: спец. 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / В.П. Капелюшний. – К., 2004. – 46 с.

[20] *Любовець О. І.* Ідейно-політичні процеси в українських партіях у контексті альтернатив революційної доби (1917–1920 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Олена Миколаївна. Любовець. – К., 2006. – 31 с.

[21] *Бевз Т.А.* Формування української держави за доби Центральної Ради (березень 1917 р. - квітень 1918 р.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Тетяна Анатоліївна Бевз – К., 1995. – 189 с.

[22] *Дацків І.Б.* Дипломатія українських національних урядів у захисті державності (1917 – 1923 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора іст. наук: спец. 07.00.02 «Всесвітня історія» / І.Б. Дацків. – К., 2010. – 34 с.

[23] *Пученков В.С.* Украина и Крым в 1918 – начале 1919 года. Очерки политической истории / В.С. Пученков. – СПб.: Нестор-История, 2013. –340 с.

[24] *Булдаков В. П.* Хаос и этнос. Этнические конфликты в России, 1917–1918 гг.: условия возникновения, хроника, комментарий, анализ. / В.П. Булдаков. – М., 2010. – 238 с.

[25] *Гейден Д. Ф.* «Скоропадского я знал с малых лет» / Д.Ф. Гайден // Исторический архив. – 2012. – № 2 . – С. 28-39.

[26] *Михутина И.В.* Украинский брестский мир. / И.В. Михутина. – М.: Европа, 2007. – 275 с.

[27] *Мазун Л.С.* Советская историография российско-украинских отношений. 1917-1922 гг. автореф. дисс. на соискание научн. степени канд. ист. наук.: спец. 07.00.09. – Историография, источниковедение и методы / Л.С. Мазун. – М., 2009. – 25 с.

України (ЦДАВО України). Вони містять протоколи засідань сесій Української Центральної Ради УНР, засідань Малої Ради, РНМ УНР, закони, універсали, постанови, що відтворюють політичну та соціально-економічну ситуацію в період Української революції, а також основні напрямки та зміст діяльності народних міністерств.

Фонд Української Центральної Ради (ф.1115) дозволяє розкрити взаємодію Української Центральної Ради та РНМ з питань укладення мирного договору з Четверним союзом, спроб організації військової відсічі наступаючим більшовицьким військам, законопроектної роботи. Вивчення стенограм сесій та засідань Української Центральної Ради сприяли більш конкретному аналізу її діяльності. В матеріалах фондів Генерального Секретаріату, Ради Народних Міністрів УНР (ф. 1063) та Ради Міністрів Української Держави (ф. 1064) знаходяться документи, які розкривають діяльність урядової влади у 1917–1918 рр. Фонд Генерального Секретаріату, Ради Народних Міністрів УНР допомагає зрозуміти обставини переїзду РНМ до Житомира, фонд Ради Міністрів Української Держави включає значну кількість доповідних записок міністерств про надання асигнувань, затвердження штатів тощо. Протоколи засідань РНМ дозволили всебічно відтворити тогочасні історичні події, зрозуміти причини прийняття тих чи інших рішень, з'ясувати, з яких питань йшла політична боротьба за владу.

Важлива інформація з досліджуваної проблематики міститься у фондах Міністерства фінансів УНР (ф. 1434) та Міністерства фінансів Української Держави (ф. 2199). У них зберігаються відозви до населення про негайну сплату податків, протоколи Фінансової комісії департаменту, кошториси прибутків та видатків міністерств, відомості про їх штати, затвердження окладів, постанови, обіжники, листування про приймання по виплатах і розрахунках облігацій, позик, білетів зобов'язань державної скарбниці тощо.

Науковий інтерес становить фонд Міністерства торгівлі і промисловості Української Держави (ф. 1118), в якому виявлено листування з департаментами про їх забезпечення необхідним устаткуванням, надання відомостей для складання обрахунків прибутків і видатків, видання інформаційного бюлетеня, проекти законів про Центральне Бюро з зовнішнього товарообміну, державну палату торгу та пояснювальні записки з цих питань.

Досить цінними є матеріали, що висвітлюють діяльність Народного Міністерства Закордонних справ, які зосереджені у фонді 2592. Це інформація про самочинні дії німецьких та австрійських військ – захоплення військового майна, реквізицію і вивіз за кордон продуктів державного та приватного майна, факти втручання у внутрішні справи та ін.

Фонди інших галузевих міністерств УНР дають можливість визначити основні напрямки їхньої політики. Фонд Генерального секретарства праці, Народного міністерства праці УНР (ф. 3266) розкриває його діяльність з розробки статуту про громадські роботи, організацію департаменту громадських робіт та його повноваження, утворення бірж праці. Фонд Генерального секретарства судових справ; Народного міністерства судових справ УНР (ф. 2209) висвітлює перші кроки

з організації судової системи, основні засади українського судочинства. Фонд Народного Міністерства освіти УНР (ф. 2581) містить протоколи засідань комісії міністерства із законопроектами про обов'язкове загальне навчання, закони і постанови у сфері освіти. У Фонді Державного контролю УНР (ф. 3690) знаходяться закони Української Центральної Ради про організацію контролю, правила ведення ревізій та штати контрольних установ; протоколи засідань міжвідомчої наради про організацію контролю, накази Державного контролю. Значна інформативність зазначених фондів сприяла розкриттю діяльності зазначених міністерств.

Особливості діяльності місцевих органів влади можна прослідкувати на прикладі діяльності Куп'янської повітової ради селянських депутатів Харківської губернії, протоколи зібрань якої знаходяться у фонді 1399.

Резолюції І з'їзду Рад про створення Народного секретаріату Української робітничо-селянської республіки та повноваження народних міністерств містяться у фонді Верховної Ради України (ф. 1).

Фонд В. Винниченка (ф. 1823) та фонд О. Жуковського (ф. 3543) включають матеріали, що характеризують особисті погляди цих державних діячів, зокрема, щодо селянства як найбільш стихійної частини суспільства (В. Винниченко) та оцінку діяльності інших урядовців (спомини О. Жуковського про М. Порша).

Документи тогочасного періоду оформлялися без встановленого зразка, не завжди зазначалася кількість присутніх на засіданнях, не стенографувалися дискусії під час обговорення спірних питань. Це ускладнювало розкриття в повній мірі діяльності Ради Народних Міністрів.

Серед опублікованих документів періоду Української революції виділимо двотомник «Українська Центральна Рада», змістом якого є архівні матеріали – протоколи засідань Української Центральної Ради, Генерального Секретаріату, Ради Народних Міністрів, їхні декларації, постанови, звернення, роз'яснення; а також інші матеріали періодичної тогочасної преси. Перший том містить матеріали з 4 березня по 9 грудня 1917 р, другий – із зазначеної дати до 29 квітня 1918 р.[28] Окрім того, значний за обсягом інформативний матеріал міститься в інших документальних збірках, серед них слід виділити: «Національні процеси в Україні: історія і сучасність»[29], «Украинские политические партии конца XIX – начала XX в. Программные и справочные материалы»[30].

Матеріали періодичної преси ми можемо класифікувати за походженням: урядові («Вісник Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки», «Бюлетень міністерства продовольчих справ», «Бюлетень міністерства харчових

---

[28] *Українська Центральна Рада.* Документи і матеріали. У двох томах. Т. 1. 4 березня – 9 грудня 1917 р. – К.: Наукова думка, 1996. – 587 с.; Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У двох томах. Т.2. – К.: Наукова думка, 1997. – 424 с.

[29] *Національні* процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2 ч. / Упоряд.: І.О. Кресіна, В.Ф. Панібудьласка; за ред. В.Ф. Панібудьласка. Ч.2. – К.: Вища школа, 1997. – 704 с.

[30] *Украинские* политические партии конца XIX – начала XX в. Программные и справочные материалы.: – Сборник документов. – М.: Феникс, 1993. - 596 с.

справ»), парламентські («Вісті з Української Центральної Ради»), партійні («Народна воля», «Нова Рада», «Боротьба», «Робітнича газета»), регіональні («Голос Юга», «Вечерний телеграф», «Известия»), літературні та політичні («Киевлянин»). Під час опрацювання матеріалів газетного фонду здійснювався їх відбір за політичною орієнтацією: орган УПСР («Боротьба»), УСДРП («Робітнича газета»), УПСС («Самостійник»). Характер інформації, яка надається в пресі зазначеного періоду, суттєво відрізняється від матеріалів документальних збірок. На газетних шпальтах часто друкувалася інформація про обговорення тих чи інших питань на з'їздах політичних партій, погляди лідерів, безпосередні відомості про революційні події на місцях тощо.

В дисертації досліджені спогади учасників революційних подій: В. Винниченка, М. Галагана, М. Грушевського, Д. Дорошенка, М. Ковалевського, І. Мазепи, П. Мірчука, Б. Монкевича, О. Станіміра, П. Христюка. У більшості вони мають суб'єктивний характер, що зумовлювалося політичними поглядами та партійністю, а також відсутністю толерантності та коректності до опонентів.

Отже, наявна джерельна база є досить широкою як за змістом, так і за характером для повноцінного розкриття основних завдань дисертаційної роботи.

Методологію дослідження становлять сучасні методи як мікроісторії, ретроспективний, функціонально-структурного моделювання, які сприяли виявленню причинно-наслідкових зв'язків й закономірностей розвитку історичних подій; з'ясування змісту та сутності документальних матеріалів співвідносно тогочасних політичних процесів в українському суспільстві. При вирішенні поставлених завдань використовувалися також фундаментальні загальнонаукові (діалектичний, системний, системно-структурний, аналізу, синтезу, індукції, дедукції) та спеціальні (формально-історичний, конкретно-історичний, історико-статистичний, порівняльно-історичний, проблемно-хронологічний) методи, які забезпечили наукове дослідження поставленої проблеми. Аналітичне дослідження документального матеріалу здійснювалося за допомогою методу контент-аналізу та герменевтики.

Отже, у сучасній історичній науці нині відсутнє комплексне вивчення процесу створення та діяльності РНМ УНР. У той самий час, означена проблема має досить широке інформативне джерельне забезпечення. Застосування сучасної наукової методології дозволяє всебічно розкрити тему дослідження.

У другому розділі «Інституційне становлення Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки», який складається з двох підрозділів, розкриваються політико-правові засади формування РНМ та кадрове, організаційне, матеріально-фінансове становище виконавчої влади.

Встановлено, що формування складу нового уряду відбувалося в умовах розчарування населення в українській владі, у напруженій атмосфері розпочатого в Києві повстання більшовиків, переговорів у Брест-Литовську щодо укладення мирного договору із Четверним союзом, анархії, погромів, безладдя. З'ясовано, що у повному складі за весь період своєї діяльності РНМ ніколи не працювала, що зумовлювалося як об'єктивними обставинами (складною внутрішньою ситуацією в

Україні – тривалим обстрілом Києва більшовицькими військами, перебуванням в евакуації, діяльністю в окупаційний період), так і суб'єктивними (невдалим підбором кадрів, відсутністю в них фахових знань, організаторських здібностей, їх молодим віком, постійною критикою діяльності іншими політичними партіями, яких не задовольняла робота РНМ).

Проаналізоване становище РНМ, взаємовідносини органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій з урядовою владою на 1918 р. Встановлено, що державний апарат створювався УНР та її урядами через утворення нових державних органів. Цей процес йшов досить повільно, що зумовлювалося різними внутрішньополітичними обставинами в регіонах України. Урядова вертикаль УНР складалася із системи губернських та повітових комісарів у місцевостях, які знаходилися на військовому стані. Вони призначалися наказами по військовому міністерству, діяли поряд з цивільною владою та незалежно від неї. Українська влада намагалася підпорядкувати собі місцеве самоврядування (губернські, повітові та волосні земства, сільські народні управління, міські думи), надаючи їм матеріальну підтримку.

Визначені складності тогочасної ситуації, в якій опинилася РНМ, і що не завжди враховується її опонентами. По-перше, це відмінності соціально-економічного розвитку українських регіонів, рівня політичної та національної свідомості населення; по-друге, наявність різних за політичною спрямованістю державних структур та громадських організацій. Встановлено, що економічний розвиток губерній зумовлював наявність та спрямованість соціально-класової та національної боротьби робітників, селянства, зароджуваної буржуазії; відношення та участі до революційної ситуації під час національно-визвольних змагань в Україні.

На діяльність РНМ негативно впливали: відсутність чіткої регламентації повноважень і компетенції міністерств; їх постійне реформування, часта зміна керівництва урядових структур. Зазначено, що при частій зміні урядовців, останнім було неможливо розібратися в специфіці роботи, виробити відповідну політику, розробити заходи впровадження. Звернено увагу на те, що керівники урядових структур мали різну партійну приналежність. Українські політичні партії доби національно-визвольних змагань дещо по-різному оцінювали внутрішньополітичну ситуацію в Україні та бачили шляхи розбудови української державності, що негативно впливало на узгодження єдиного політичного курсу розвитку держави.

Отже, ефективність функціонування РНМ залежала від багатьох чинників організаційного характеру, які не були задіяні. Окрім того, урядова влада не могла ефективно працювати внаслідок відсутності дієвих органів виконавчої влади на місцях та гострої політичної партійної боротьби за владу.

У третьому розділі «Діяльність Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки у січні-лютому 1918 р.», який складається з двох підрозділів, міститься аналіз спроб українського уряду вести боротьбу з наступаючими більшовицькими військами на Київ, обставин його евакуації та напрямки діяльності РНМ УНР на Волині.

Встановлено, що початковий період діяльності РНМ УНР, а саме з другої половини січня 1918 р. до його від'їзду в евакуацію, один із найменш досліджених в українській історії. Однією з причин цього є недостатність архівних та інших джерел, неможливість їхнього зберігання у військових умовах. Тогочасні події описують лише окремі діячі української влади та учасники Української революції. Тільки деякі відомості ми зустрічаємо на сторінках періодичної урядової, партійної та місцевої преси.

Аналіз документів та матеріалів свідчить про самоусунення Української Центральної Ради і РНМ від організації оборони Києва. Питання про наступ більшовицьких військ неодноразово розглядалося на урядових засіданнях та дев'ятій сесії Центральної Ради, приймалися відповідні відозви до населення, але дієвого плану захисту не було вироблено. РНМ основну увагу зосередила на переговорах у Брест-Литовську, підготовці до прийняття Тимчасового земельного закону, законопроектів про громадську діяльність, восьмигодинний робочий день.

Уточнена дата від'їзду окремих членів Української Центральної Ради і РНМ в евакуацію, яка по-різному визначається дослідниками. Незаперечною є дата, що зафіксована в протоколі засідання РНМ, на якому обговорювався від'їзд із Києва. Про те, що український уряд 25 січня 1918 р. переїхав до Житомира, а більшовики зайняли Київ в ніч з 25 на 26 січня, вказувалося у «Відозві Ради Народних Міністрів до народу України» від 30 січня 1918 р. і повідомляла періодична преса, яка вказувала і на причину евакуації – не піддавати Київ подальшому розгрому.

Рішення евакуюватися із Києва до Житомира було прийняте приватною нарадою кількох міністрів разом із групою членів Малої Ради. Повідомлення про евакуацію офіційно не було зроблено, про неї знали лише учасники цієї наради та коло знайомих і близьких осіб із тих, хто належав до вищих щаблів державного апарату. Саме тому на Волині знаходилася лише незначна кількість урядовців, що не могло не вплинути на ефективність роботи РНМ, а українські військові частини продовжували захищати Київ і після від'їзду органів влади з міста.

Під час перебування українського уряду в Житомирі почало функціонувати військове міністерство на чолі з О. Жуковським, полковником Генерального штабу, професіоналом військової справи. Ним було розроблено спеціальний Статут на право вступу в «Особу армію», впроваджена карна відповідальність за військові злочини, виданий наказ про розформування усіх комітетів у армійських структурах.

Відзначена діяльність РНМ з організації нового адміністративного управління: утворення одноосібної влади губернських комендантів і залежних від них повітових комендантів у тих місцевостях УНР, що оголошені на військовому або обложному стані. Ця встановлена влада була повністю підпорядкована військовому міністерству, мала існувати й функціонувати поруч з владою губернських і повітових комісарів.

Проаналізовані прийняті у лютому 1918 р. урядові ухвали про підготовку законів України щодо: поділу України й основ самоврядування; переходу на новий стиль та годину і встановлення середньоєвропейського часу на території УНР та

закони «Про реєстрацію громадянства Української Народної Республіки», «Про адміністративний стан м. Києва», «Тимчасовий статут про громадські роботи».

Отже, РНМ намагалася утримати владу в Києві під час наступу більшовицьких військ: на урядових засіданнях розглядалися питання стану українських військових сил, з метою мобілізації населення для боротьби з більшовиками приймалися відозви. Вимушена евакуація РНМ на Волинь наклала відбиток на її діяльність. Постійне перебування у стані переїздів не сприяли ефективному державному будівництву. До позитивних зрушень слід віднести спроби створити українську армію, удосконалити адміністративне управління, законопроектну роботу тощо.

У четвертому розділі «Рада Народних Міністрів в умовах німецько-австрійської присутності», який складається із двох підрозділів, проведено аналіз змісту Декларації від 24 березня та корекції урядової політики відповідно становища РНМ навесні 1918 р., основних політичних та соціально-економічних причин прорахунків української державної влади у цей складний період.

На основі дослідження протоколів РНМ, Малої Ради, періодичної преси, наукових розвідок, констатуються позитивні наслідки урядової діяльності з реалізації Декларації РНМ від 24 березня 1918 р. Доведено покращення фінансової та матеріально-технічної бази окремих міністерств (міністерств пошти і телеграфів, шляхів, земельних справ, фінансів) внаслідок передання в їхнє розпорядження значних асигнувань; розширення компетенції (міністерств харчування, праці); здійснення структурної розбудови департаментів та відділів (міністерства внутрішніх справ) та їх реорганізація (міністерства військових справ). Досліджено складні умови діяльності РНМ за умов німецько-австрійської присутності в Україні.

Проаналізовані погляди колишніх лідерів Української Центральної Ради та РНМ (М. Грушевського, В. Винниченка, М. Ковалевського), інших політичних діячів тогочасного періоду (Д. Дорошенка, І. Мазепи, М. Шаповала), представників української діаспори (І. Лисяк-Рудницького, П. Мірчука), сучасних науковців (Б. Андрусишина, В. Верстюка, П. Гай-Нижника, В. Солдатенка Я. Грицака, В. Кондратюка, І. Логвиненка, О. Яременка) щодо причин падіння Української Центральної Ради. Виявлено прорахунки в урядовій діяльності, а також викладено авторський погляд на цю подію.

Причиною падіння Української Центральної Ради став комплекс як зовнішніх чинників, так і різносторонніх недоліків та прорахунків у роботі вищих органів державної влади, основні з них: відсутність розуміння у політичних лідерів того часу необхідності оперативного створення боєздатної національної сили для захисту УНР, рішучості та наполегливості у цій справі; взаємозв'язку центрального апарату виконавчої влади з місцевими органами влади; контролю за виконанням своїх рішень. Однією з вагомих причин падіння Української Центральної Ради є прийняття недосконалого земельного закону, який викликав незадоволення середніх та заможних верств селянства через незабезпечення їхніх інтересів. Не можна стверджувати про помилки саме РНМ, вона була правонаступницею політики Генерального Секретаріату. Окрім того, формування та ухвалення складів обох

урядів відбувалися на засіданнях Української Центральної Ради, яка систематично заслуховувала звіти та інформацію про поточні дії вищих урядовців. І Генеральний Секретаріат і РНМ мали одні й ті ж проблеми щодо кадрового забезпечення, фахового адміністративного досвіду, спроб побудови урядової вертикалі. Мова йде про прорахунки усієї української влади.

Отже, у складних умовах німецької присутності в Україні РНМ робила перші кроки по реалізації задекларованої політики, але накопичений комплекс як об'єктивних, так і суб'єктивних прорахунків у діяльності Української Центральної Ради та її урядів (Генерального Секретаріату та РНМ) призвів до падіння першої української влади.

У **висновках** сформульовані теоретичні узагальнення основних результатів дослідження, що виносяться на захист:

– Історіографічний аналіз наукової літератури (учасників та лідерів Української революції 1917 – 1921 рр., представників діаспори, сучасних авторів) засвідчив недостатність спеціального вивчення діяльності РНМ УНР. Ця тема розкрита лише фрагментарно. Комплексне всебічне дослідження відсутнє. Виявлений в архівних фондах комплекс документів, опрацьовані інші джерела і матеріали є достатніми та достовірними для узагальнюючого аналізу, дозволили повно дослідити обрану тему.

– Інституційне становлення УНР на початку 1918 р. було складним і зумовлювалося комплексом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Політико-правові засади формування РНМ призвели до того, що цей процес проходив поспіхом, без урахування ділових якостей майбутніх урядовців, здебільшого маловідомих, за їх партійною приналежністю та політичними поглядами. Політична боротьба українських соціалістичних партій за владу, суперечності між ними щодо подальшого розвитку Української революції призводили до зміни складу РНМ та всієї вертикалі управління. Успішне укладення Україною мирного договору з Четверним союзом та вихід із Першої світової війни загострили суперечності із більшовицькою Росією та зумовили поступову окупацію української території її військами.

– На становище виконавчої влади негативно впливала відсутність управлінських кадрів, дієвого контакту та взаємовідносин із численними місцевими органами державної адміністрації, самоврядування, громадських організацій. Спроби української центральної влади розмежувати між ними повноваження, встановити контроль над їхньою діяльністю не мали успіху. Матеріально-фінансове забезпечення урядових структур відбувалося несистематично. Організаційна структурна будова та вдосконалення урядових структур здійснювалося послідовно, однак досить повільно і на кінець квітня 1918 р. ця робота ще не була завершена.

– РНМ в умовах більшовицького наступу на Київ робила спроби утримати владу: повідомлення про штурм міста неодноразово розглядалися на засіданнях дев'ятої сесії Української Центральної Ради, населенню була оприлюднена «Відозва Ради Народних Міністрів до громадян м. Києва». Урядом, хоча і запізно, було підняте питання про організацію Вільного козацтва. Але істотного та конкретного

плану відсічі більшовицьких військ Українська Центральна Рада і РНМ не розробили. Керівництво вищих органів державної влади не змогло організувати дієвого захисту столиці, а дії українських військових сил були нескоординованими. Протистояння більшовикам не було дієвим за своїм характером. У цих умовах РНМ вимушена була евакуюватися.

– Перебування РНМ на Волині вплинуло на її діяльність: організацію регулярної дієздатної армії та військової боротьби з більшовицькими військами, вимушене запрошення австро-угорських та німецьких військ для звільнення української території, вдосконалення адміністративного управління. Малочисельний склад державних посадовців, перебування урядової влади у військових умовах, незначний термін евакуації, постійні переїзди, відсутність повної інформації про внутрішнє становище в державі не дозволили РНМ розробити програму чи план заходів своєї діяльності, вона була направлена на «регулювання» тих подій, які були першочерговими.

– Після повернення з евакуації РНМ реалізовувала програму дій, що була викладена в Декларації від 24 березня 1918 р. Урядова політика корегувалася відповідно до особливостей політичної та соціально-економічної ситуації. Впровадження земельного закону ускладнювалося активним втручанням німецького командування, яке здійснювало власні реквізиції, застосовувало каральні заходи до населення. Виконання більшістю народних міністерств (земельного, торгу і промисловості, харчових справ, шляхів, фінансів) запланованих завдань залежало від узгодження умов торговельної угоди, поставок за нею, але вона була прийнята лише 23 квітня 1918 р.

– Основними політичними та соціально-економічними причинами прорахунків в урядовій діяльності стали помилки в реалізації земельної політики, незадоволення середніми та заможними верствами населення земельним законом, недостатня оперативність у створенні української армії та прорахунки в організації міліційної системи, відсутність програми діяльності, конкретного визначення завдань, які мали бути вирішені в кожній галузі народного господарства, відсутність зв'язку із органами влади на місцях та контролю за виконанням прийнятих рішень, розбіжність між декларованим курсом та реальною ситуацією в Україні, постійна внутрішньопартійна боротьба українських політичних партій та їх лідерів.

Список опублікованих автором праць за темою дисертації

1. Гребенюк О.І. Проблеми забезпечення функціонування Генерального Секретаріату у добу Центральної Ради / О.І. Гребенюк // Наукові записки. Серія : Історичні науки. – Випуск 15. – Кіровоград : РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2012. – С. 28 – 39.

2. Гребенюк О.І. Проблеми визначення правового статусу Генерального Секретаріату / О.І. Гребенюк // Наукові записки. Серія : Історичні науки. – Випуск 16. – Кіровоград : РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2012. – С. 77 – 87.

3. Гребенюк О.І. Спроби розв'язання Радою Народних Міністрів Української Народної Республіки земельного питання у березні – квітні 1918 року / О.І. Гребенюк // Сіверянський літопис. Всеукраїнський науковий журнал. – 2012. – № 3–4. – С. 123 – 129.

4. Гребенюк О.І. Створення Ради Народних Міністрів у добу Центральної Ради та її діяльність в евакуації / О.І. Гребенюк // Вісник Черкаського університету. Серія : історичні науки. – № 29 (242). – Черкаси, 2012. – С. 76 – 82.

5. Гребенюк О.І., Прорахунки української влади у сфері військового будівництва в період національно-визвольних змагань Питання історії України / О.І. Гребенюк, Л.М. Філоретова // Збірник наукових праць кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. – Чернівці, 2012. – Т. 15. – С. 33 – 36. (Особистий внесок автора: проаналізована історіографія, сформульовані висновки).

6. Гребенюк Е.И. Деятельность Совета Народных Министров Украинской Народной Республики в мемуарной литературе / Е.И. Гребенюк // BLAECK SEA scientific journal of academic research. – November 2013, volume 05. – Tbilisi, Georgia, 2013. – С. 55 – 60.

Матеріали наукових конференцій

1. Гребенюк О.І. Практика застосування Центральною Радою процедури інтерпеляцій / О.І. Гребенюк // Аркасівські читання. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції 27–28 квітня 2012 р. – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2012 р. – С. 165 – 167.

2. Гребенюк О.І. До історії торговельної угоди України з Центральними державами навесні 1918 року / О.І. Гребенюк // Шоста міжнародна наукова школа-семінар: Історія торгівлі, податків та мита (11–12 жовтня 2012 р.). – Дніпропетровськ, 2012. – С. 44 – 45.

3. Гребенюк О.І. Діяльність Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки в евакуації / О.І. Гребенюк // Сьомі Богданівські читання: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції : Зб. наук. пр. – Черкаси : Видав. відділ ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2013. – С. 283 – 287.

4. Гребенюк О.І. Діяльність міністерства торгу і промисловості ради Народних Міністрів Української Народної Республіки весною 1918 року з виконання торговельної угоди УЦР з Центральними державами / О.І. Гребенюк // Аркасівські читання: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (27 – 28 квітня 2013 р.). – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2013. – С. 196 – 199.

АНОТАЦІЇ

Гребенюк О.І. Створення та діяльність Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки (січень – квітень 1918 р.) – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2014.

Дисертаційне дослідження присвячене історії створення та діяльності РНМ УНР з моменту її формування до падіння Української Центральної Ради.

На основі широкої джерельної бази проаналізовано основні напрямки урядової роботи до захоплення Києва більшовицькими військами, в евакуації та за умов відновлення української влади в Україні. Висвітлюються проблеми процесу формування складу РНМ, причини їх постійних змін, забезпечення діяльності.

Досліджено, що в евакуації РНМ вирішувала питання, пов'язані з узгодженням умов перебування в Україні німецько-австрійських військ, забезпеченням їхнього мирного просування по українській території; спробами організації української армії; реформуванням структури виконавчої влади; підготовкою законопроектів.

Встановлені основні причини краху першої української влади: відсутність боєздатної армії; взаємозв'язку РНМ з місцевими органами влади; контролю за виконанням своїх рішень; прийняття недосконалого земельного закону.

Ключові слова: Українська Центральна Рада, Народних Міністрів, Українська Народна Республіка, Генеральний Секретаріат, більшовицька окупація, волинський період, евакуація, Четверний союз.

Гребенюк Е.И. Создание и деятельность Совета Народных Министров Украинской Народной Республики (январь – апрель 1918 г.) – Рукопись.

Диссертация на получение научной ступени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 – история Украины. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2014.

Исследована деятельность СНМ УНР с момента его создания (январь 1918 г.) и до падения Украинской Центральной Рады. Освещены основные направления правительственной работы во время оккупации Киева большевистскими войсками и в период пребывания в эвакуации. Показаны проблемы процесса формирования состава СНМ, основания его постоянных изменений, обеспечения деятельности. Установлено, что на деятельность СНМ негативно влияло: отсутствие четкой регламентации полномочий и компетенции министерств; их постоянное реформирование, частая смена составов СНМ. Показано, что руководящим кадрам было невозможно разобраться в специфике работы, выработать определенную политику, разработать мероприятия по ее осуществлению.

Установлено, что во время продвижения войск М. Муравйова по украинской территории, Украинская Центральная Рада и СНМ фактически устранилась от обороны Киева, вопрос о наступлении большевистской армии неоднократно

рассматривался на правительственных заседаниях, но действенного плана защиты так и не было принято. Основное внимание СНМ в это время сосредоточил на переговорах в Брест-Литовске и рассмотрении законопроектов.

Исследовано, что в эвакуации СНМ решал вопросы, связанные с согласованием условий пребывания в Украине германско-австрийских войск, обеспечением их мирного продвижения по украинской территории; попытками организации украинской регулярной армии; реформированием структуры исполнительной власти; подготовкой и принятием законопроектов.

Проанализированы основные направления деятельности народных министерств по реализации внутренней политики СНМ в марте-апреле 1918 г. и ее особенность. Она состоит в том, что, во-первых, германское командование активно вмешивалось в реализацию земельного закона, осуществляло реквизиции, проводило карательные мероприятия. Во-вторых, выполнение большинством министерств запланированых задач Декларацией от 24 марта 1918 г. зависело от согласования условий торгового договора, который вследствие затягивания переговорного процесса обеими сторонами, был принят только 23 апреля, что обусловило его невыполнение, недовольство германским командованием украинской властью и, вследствие этого, привело к гетьманському перевороту.

Установлены причины падения Украинской Центральной Рады. Это прежде всего, отсутствие понимания у политических лидеров необходимости оперативного создания боеспособной национальной силы; взаимосвязи центрального аппарата исполнительной власти с местными органами власти, контроля за исполнением своих решений; принятия несовершенного земельного закона, который вызвал недовольство среднего и зажиточного крестьянства; недостаточная оперативность в создании украинской армии и просчеты в организации милицейской системы; отсутствие эффективной программы деятельности министерств, конкретного определения задач, которые должны быть решены в каждой отрасли народного хозяйства.

Ключевые слова: Украинская Центральная Рада, Совет Народных Министров, Украинская Народная Республика, Генеральный Секретариат, большевистская оккупация, волынский период, эвакуация, Четверной союз

Grebenuk O.I. Creation and activity of Council of Folk Ministers of Ukrainian People's Republic (January – April 1918). – Manuscript.

The thesis for a Candidate's scientific degree in historical sciences, speciality 07.00.01 – History of Ukraine. – National Dragamanov. Pedagogical University – Kyiv, 2014.

Dissertation research is devoted to the history of creation and activity of Council of Folk Ministers of UPR from the moment of its creation to defeat of the Ukrainian Central Rada.

On the basis of wide sources of literature basic governmental work assignments are analyzed to the capture of Kyiv by Bolsheviks troops, in evacuation, at the terms of the

German-Austrian being in Ukraine. The problems of process of forming of composition of CFM, reasons of their permanent changes, providing of activity are illuminated.

Investigated, that in evacuation CFM solved the questions related to the concordance of terms of staying in Ukraine of the German-Austrian troops, providing of their peaceful advancement on Ukrainian territory; by the attempts of organization of the Ukrainian army; by reformation of structure of executive power; by preparation of bills.

Set principal reasons of crash of the first Ukrainian government: absence of battle-worthy army; to intercommunication of CFM with local authorities; to control after implementation of the decisions; adoption of the imperfect land law.

Keywords: Ukrainian Central Rada, Council of Folk Ministers, Ukrainian Republic of People's, General Secretariat, Bolshevik's occupation, Volynian period, evacuation, Quadruple Alliance,

НБ НПУ
100199545

Підп. до друку 24.06.2014 р. Формат 60×90/16. Папір офсет.
Друк різограф. Ум. др. арк. 0,9. Тираж 100. Зам. № 4835.

ЦЕНТР ОПЕРАТИВНОЇ ПОЛІГРАФІЇ «АВАНГАРД»
м. Кіровоград, вул. Пашутінська,12, оф. 4.
Тел./факс: 24-86-34, 27-02-24,
моб. /050/ 531-73-72, 341-04-33.
http://avangard.kr.ua, e-mail: info@avangard.kr.ua